

Årsmelding 2021

Helsesenteret for papirløse
migranter Oslo

Helsesenteret - Det skjulte helsebehovet 2021

Et samarbeid mellom Røde Kors og Kirkens Bymisjon

Med støtte fra

Innhold

SAMMENDRAG	3
FORORD	4
1. OPPDRAGET	5
2. STATISTIKK	8
Fakta og statistikk 2021	8
Konsultasjoner og helsebehov	9
3. PROSJEKTER I 2021	12
4. HELSEBEHOV; BEKYMRINGER	13
5. SAMARBEID, KOMMUNIKASJON OG SYNLIGGJØRING	14
6. ERFARINGER OG VEIEN VIDERE	16

SAMMENDRAG

2021 har vært preget av pandemi, fra 01.01 til 31.12. Pasientene som bruker Helsesenteret er ekstra sårbare, og smitten har vært krevende. Hva gjør du, med en positiv koronatest, når du ikke lenger er velkommen på akuttovernattingen eller hos en venn du får låne sofaen hos? Hvordan er det å være skikkelig covid-syk når man bor på gaten? Gjennom et godt samarbeid med kommunen har vi lagt til rette for testing, organisering av karantenehotell og vaksinerings. Rent praktisk fikk mange av pasientene et godt tilbud mens de var syke, men kostnaden av ensomheten og isolasjonen pandemien har medført har vi ingen oversikt over.

De frivillige begynte å komme tilbake, sakte, men sikkert i starten av året, og pensjonistene som sørger for dagtidstilbud på torsdager har vært viktigere enn noensinne. Som ellers i helsevesenet var høsten og vinteren preget av sykdom blant frivillige, karantener og lav bemanning. Vi har kommet oss gjennom det, og har holdt oppe hele året. Det er vi stolte av! 595 pasienter har fått helsehjelp tilsvarende rundt 3 årsverk, og det er en økning på nesten 100 pasienter fra i fjor.

Tilbudet vårt har vært noe begrenset, vi har ikke kunnet holde gruppeterapi og brukerråd grunnet smittevern. På venterommet har det vært begrensning på antall personer der til enhver tid, og vi har brukt munnbind og screenet pasientene ved ankomst. På den andre siden har vi fortsatt å tilby tannlege, fysioterapeut, psykisk helse, gynekolog, øyelege, optiker, diabetessykepleier, audiograf, lege og jordmor. Frivillige bioingeniører og farmasøyter er til stede to ganger i uken. Miljøarbeidere og frivillige med sosialfaglig kompetanse er viktige for stemningen på venterommet og avklaring av sosialfaglig karakter. Takk til 120 trofaste frivillige som har gjort det mulig å drive en helsetjeneste i en pandemi. Takk til de som har vært her lenge, og takk til alle nye som valgte å bli frivillige hos oss i 2021.

FORORD

Helsesenteret jobber for å bli overflødige og legge ned. Pr dags dato er vi ikke overflødige, men vi spilte en viktige rolle for at 595 pasienter fikk livsnødvendig helsehjelp og medisiner i 2021. Gjennom samarbeid med kommunen om å få nådd ut til pasientene med smittevern og vaksiner har vi igjen fått bekreftet at vår eksistens er nødvendig. De frivillige på Helsesenteret jobber for at mennesker uten lovlig opphold i Norge skal få tilgang til primærhelsetjenester, og henviser til spesialisthelsetjenesten. Det er vanskelig for pasientene å utløse rettighetene de har, uten en fastlege. Forebygging er et ikke-eksisterende prinsipp for denne pasientgruppen, det er kun akutt helsehjelp som er tilgjengelig i det offentlige. Ved å tilby behandling for høyt blodtrykk og medisiner til å regulere diabetes har helsesenter for papirløse spart mye lidelse for mange pasienter, men også bidratt til å redusere belastningene på sykehusene – og bidratt til at staten har spart penger. Helsehjelp til en gruppe mennesker som lever i Norge er kun basert på at frivillige bruker fritiden sin på Helsesenter for papirløse. Vi skal fortsette å yte helsehjelp, delta i den offentlige debatten for at papirløse migranter skal få tilgang til helsehjelp i Norge – helt til det ikke er nødvendig lenger. Det ser ikke ut som de frivillige på Helsesentret må fylle fritiden sin med noe annet på en stund. Frem til det er en realitet skal vi fortsette å raffinere tilbudet vårt, og gjøre det beste ut av de ressursene vi har. Det er en fin balanse mellom å få frivillige til å dekke et behov, for eksempel innen ulike legespesialiteter, og å henvise pasientene inn i det ordinære helsevesenet. Vi setter høye krav til oss selv og den helsehjelpen vi gir. Når pasienten ikke er klar over sine rettigheter i det offentlige må vi jobbe med det frem til vi når frem. Når pasienten ikke kan språket eller kulturen er det vår oppgave å sørge for tolk, og forklare hvordan det norske systemet er bygd opp. Når pasienten ikke er klar over sine rettigheter med taushetsplikt, rett til tolk, eller informert samtykke er det Helsesenterets oppgave å sørge for at pasienten får det den trenger. Når pasientene ikke er klar over at de kan klage, må vi klage for dem, eller sørge for at tjeneste vi tilbyr på Helsesenteret er så gode at en klage ikke er nødvendig. Vi må være ekstra gode, ennå mer på tilbudssiden enn det offentlige helsevesenet i Norge – for å sørge for at de svakeste blant oss får den helsehjelpen de behøver. Vi behandler ut fra medisinsk behov, og skal fortsette med det inntil vi ikke trengs.

1. OPPDRAGET

Helsesenter for papirløse migranter gir helsehjelp til personer uten oppholdstillatelse i Norge.

- Personer uten oppholdstillatelse i Norge, uavhengig av nasjonalitet, religion, etnisk tilhørighet, politisk ståsted, seksuell legning, kjønn, alder eller språk
 - dvs. asylsøkere med endelig avslag, mennesker som ikke er registret i det norske systemet, mennesker som har overgått midlertidig oppholdstillatelse/visum eller fått inndratt oppholdstillatelse/statsborgerskap, mennesker som er bortvist/utvist fra landet og fattig tilreisende uten andre muligheter
 - særlige utsatte blant papirløse slik som de uten nettverk, de som ikke oppsøker helsehjelp andre steder, samt kvinner og barn

Helsesenter for papirløse migranter (Helsesenteret) er et samarbeidsprosjekt mellom Stiftelsen Kirkens Bymisjon Oslo (SKBO) og Norges Røde Kors/Oslo Røde Kors (Røde Kors). Helsesenteret ble etablert etter en behovskartlegging i regi av SKBO i 2008 som fokuserte på livssituasjonen til papirløse migranter i Norge. Kartleggingen konkluderte med at gruppen har store udekkete humanitære behov, spesielt innen helse. Parallelt med dette arbeidet Røde Kors med tanker om opprettelse av et helsesenter. SKBO vedtok i desember 2008 å opprette et helsesenter og Røde Kors ga sin tilslutning februar 2009. Helsesenteret åpnet dørene for pasienter 27. oktober 2009.

Helsesenteret tilbyr helsehjelp til mennesker uten oppholdstillatelse i Norge. Senteret har åpent tre dager i uken, og helsehjelpen ytes av frivillige. I 2021 har 123 frivillige bidratt til helsesenterets drift, inkludert helsepersonell, tolker og frivillige som har gjort administrative oppgaver. Dette utgjorde i overkant av to årsverk eller ca. 4100 timer. Helsesenteret har i 2021 hatt 5.88 årsverk fordelt på 7 ansatte. I tillegg har vi hatt en 20% legestilling finansiert av kommunen i forbindelse med koronapandemien.

Verdier og prinsipper

Helsesenteret for papirløse migranternes virksomhetsplan bygger på SKBOs verdier og strategier slik de kommer frem i Strategidokument 2020-2025, og Røde Kors sine verdier og prinsipper slik de kommer frem i Hovedprogrammet i Landsmøteperioden 2017-2020.

Helsesenteret arbeider etter SKBO og Røde Kors sine verdier, strategier og prinsipper. SKBOs visjon om at alle mennesker skal oppleve å bli møtt med respekt, rettferdighet og omsorg er vesentlig. På Helsesenteret blir alle møtt på en like verdig måte; med respekt og omsorg. SKBOs strategier; avdekke, påvirke, forebygge, gi omsorg, bistand og behandling, fremme rettigheter, bygge inkluderende fellesskap, fremme frivillig innsats og være en kirke med rom for alle er retningslinjer for arbeidet. Røde Kors jobber etter de samme sju prinsippene over hele verden; humanitet, upartiskhet, nøytralitet, uavhengighet, frivillighet, enhet og universalitet. Dette er prinsipper vi også følger på Helsesenteret. Organisasjonen har internasjonale forpliktelser med henhold til å yte humanitær bistand til utsatte grupper, også papirløse migranter.

Helsesenteret har alltid fokus på det humanitære behovet og at Helsesenteret er et helsetiltak som er drevet av frivillige helsearbeidere. Det er videre vårt ønske å få frem kunnskap om og avlive myter om hvem papirløse migranter er, samt påvirke beslutningstakere til å ta papirløse migranter og deres levekår og helse på alvor.

Målsettinger

Helsesenteret for papirløse migranter har fem hovedmål:

1. Yte helsehjelp til papirløse migranter.
2. Gi helseinformasjon til papirløse migranter.
3. Bidra til at papirløse migranter får helsehjelp i det ordinære helsevesenet.
4. Dokumentere og løfte fram papirløse migranternes helsesituasjon.
5. Bli overflødige og legge ned senteret ved at papirløse får tilgang til helsehjelp i det offentlige.

Helsetilbudet

I starten av pandemien måtte helsesenteret endre driften til bakgårdsklinikk, og i løpet av 2021 har vi gått tilbake til en tilnærmet normal drift med åpningstider 3 dager i uken. De frivillige begynte å komme tilbake i takt med økende vaksinasjonsgrad i befolkningen, og på slutten av året hadde vi tilnærmet de samme behandlingstilbudene som før pandemien. Det har i løpet av 2021 vært restriksjoner på hvor mange som har kunnet oppholde seg på venterommet samtidig, og det har blitt brukt munnbind etter anbefalinger fra myndighetene.

Helsesenteret tilbyr tverrfaglig primærhelsetjeneste tre dager i uken. Når Helsesenteret har drop-in åpningstid (tirsdag og torsdag), kommer pasienter uten å ha bestilt time. De får kølapp, blir registrert av sykepleier og venter til lege eller psykolog er ledig. Vi har i tillegg åpent for pasienter på onsdager med forhåndsavtalt time for oppfølging av lege, tannlege, tannpleier, fysioterapeut, jordmor, gynekolog, psykolog/psykiater, diabetessykepleier, audiograf og optiker. Noen av våre frivillige leger er spesialister i blant annet psykiatri, øye, geriatri, infeksjoner, hjerte og gynekologi og kan gi spesialistvurderinger. Helsesenteret er godt medisinsk utstyrt med eget laboratorium, et ultralydapparat, ekg- apparat, pulsoxymeter og basislager med medisiner. På laboratoriet kan vi ta blodprøver og infeksjonsprøver inkludert hurtigtester av blod og urinprøver som kan analyseres og mikroskoperes. Helsesenteret har ni behandlingsrom for pasienter, inkludert et rom tilrettelagt for gynekologisk undersøkelse og et rom for tannbehandling. Vi har et ultralydapparatet som brukes av gynekolog og andre frivillige leger som kan gjøre undersøkelse på hjerte, mage, nyrer og muskelskjelett. I 2021 har det ikke blitt gjennomført grupper som del av psykologtilbudet, på grunn av pandemien.

Helsesenteret har i 2021 hatt disse tilbudene i løpet av en uke:

Tirsdag	Onsdag	Torsdag	Fredag
Kveld Drop-in Psykisk helse Koronatesting i regi av kommunen	Dag Legekonsultasjoner Gynekolog hver 3. uke Kveld Tannlege Jordmor Psykisk helse Øyelege + optiker 1g/mnd Diabetessykepleier 1g/mnd Fysioterapeut	Dag Drop-in Psykisk helse	Dag Koronatesting Koronavaksine Begge i regi av kommunen

Det er de frivillige som yter helsehjelpen, og hver frivillig tar vakt på helsesenteret 1-4 ganger pr mnd. De ansatte på Helsesenteret følger opp pasientene ved å sende henvisninger, formidle henvisnings svar, og

følger opp prøvesvar. Ved forespørsel fra advokat eller utlendingsmyndigheter skriver vi somatiske og psykologiske helseerklæringer. Ved behov utføres istambulprotokoll, dersom det oppdages at pasienten har fysiske eller psykiske skader etter tortur som ikke tidligere har vært dokumentert.

En del av våre pasienter trenger bistand til annet enn det helsefaglige, eksempelvis boligsituasjon eller oppholds søknad. I første halvår av 2021 har vi hatt en sosionom i 20% stilling som har kunnet veilede pasientene, og informert om relevante tilbud andre steder. Barnefamilier har blitt prioritert i sosionomens arbeid.

I konsultasjonene brukes det telefontolk når behandler og pasient ikke kan kommunisere godt på et felles språk. Flere av våre frivillige har språkkompetanse utover norsk/engelsk og behersker samtale med pasienten uten tolk. Dersom det er behov for tolk har vi rundt 40 frivillige tolker som er tilgjengelig på telefon. Telefontolk fra tolketjenesten tolkenett brukes dersom vi ikke har frivillige tolker tilgjengelig.

Kommunalt samarbeid i pandemien

I 2021 har vi hatt ukentlige møter med kommunen om testing, vaksinerings og smittevern til brukergruppen på Helsesenteret. Den kommunale legeressursen i 20% stilling har vært videreført gjennom hele 2021. Det har gjort det mulig å tilby timeavtaler hos allmennlege en dag i uken. I tillegg har denne ressursen vært viktig for å steppe inn ved sykdom hos frivillige og sørge for at vi har kunnet holde åpent 3 dager i uken. Siden april hadde vi i tillegg en lege to timer pr uke som henviste til vaksinerings ut fra de prioriterte gruppene. I løpet av året ble vaksineringsen lettere tilgjengelig, og pasientene kunne møte opp på vaksinesenteret uten henvisning fra oss. I november begynte kommunen å vaksinere på fredager i helsesenterets lokaler. Testing har vært gjennomført i regi av kommunen via tredjepart, tre dager i uken og redusert til to ganger i uken siden sommer 2021. Ved testing har det også vært smitteoppsporer tilstede, som har bistått pasientene med å få tilgang til karantenehotell ved behov.

Pasient i til testing

Ali oppsøkte Helsesenteret for første gang, og hadde hørt om oss via en venn. Han følte seg ikke i form, og hadde vært nærkontakt med en som var covid-smittet. Da han kom til Helsesenteret ble han møtt av en ansatt i kommunen som tok testen. Den viste at han var positiv, og han fikk videre hjelp av smitteoppsporer som var tilstede. Ali var ikke velkommen på akuttovernattigen eller hos venner med koronasmitte. Det ble ordnet plass på karantenehotell og transport dit direkte fra Helsesenteret.

2. STATISTIKK

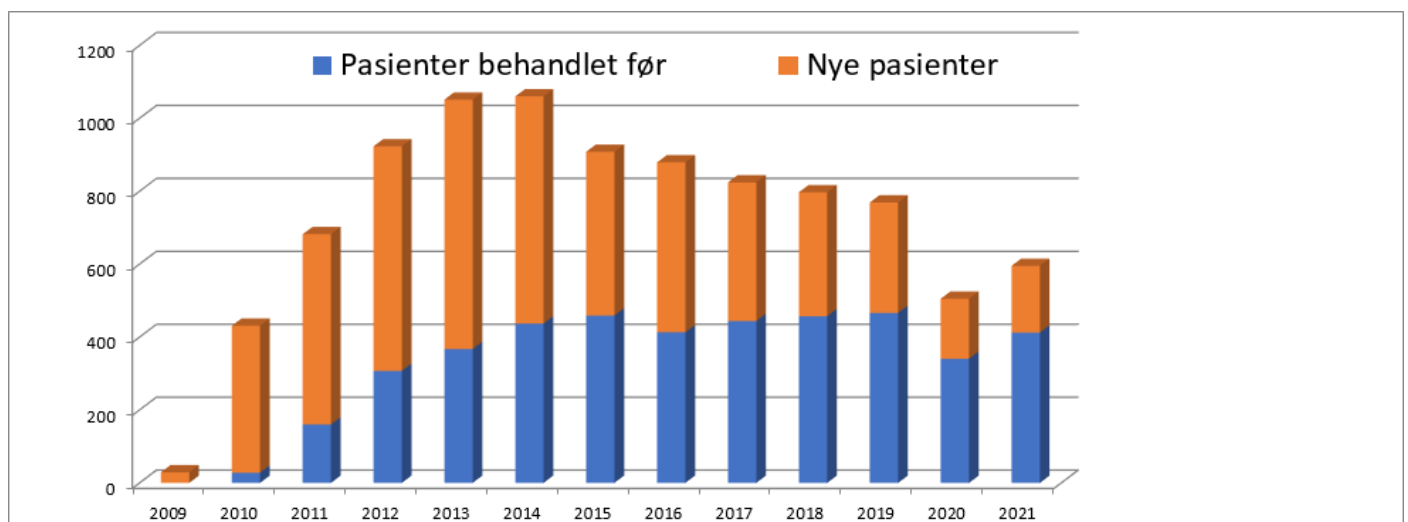
Fakta og statistikk 2021

Åpningstid

Helsesenteret har hatt tre åpningsdager i uken for pasienter i 2021. Drop-in tirsdager (kl 16:00-20:00) og torsdager (kl 11:00-15:00) og avtaler onsdager (kl 09:00-20:00). Avtalene på onsdag er til oppfølging fra allmennlege, tannlege, fysioterapeut, jordmor, øyelege, optiker, gynekolog, diabetessykepleier, psykolog og psykiater. I 2021 har senteret hatt åpent til sammen 95 drop-in dager og 46 avtaledager. Mellom 14 og 40 pasienter fått behandling hver åpningsdag.

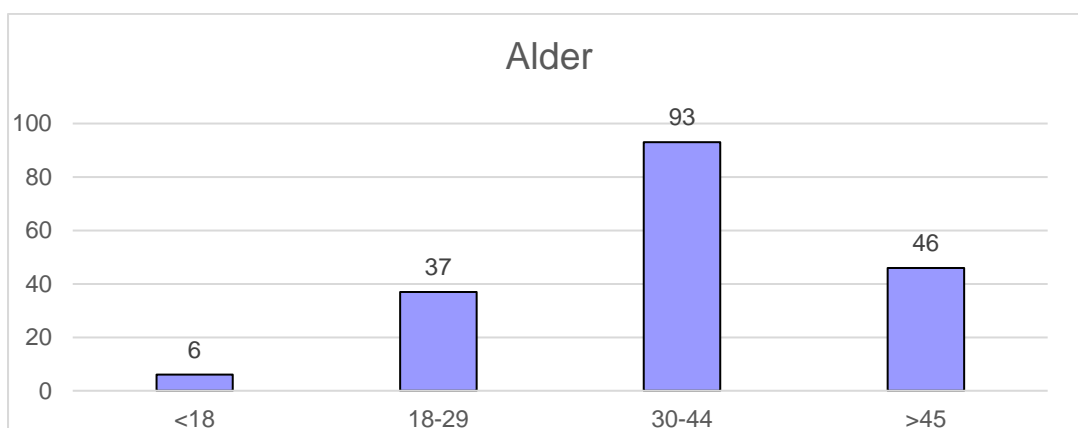
Antall pasienter

I 2021 var det 595 pasienter som ble behandlet på Helsesenteret. Det er en økning fra 2020 på 90 antall pasienter, og er som forventet etter økt mobilitet over grensene og færre reiserestriksjoner i forbindelse med pandemien. 183 pasienter oppsøkte helsesenteret for første gang. Omtrent 70% av pasientene som oppsøkte Helsesenteret i fjor hadde vært hos oss tidligere, og det er den høyeste andelen siden oppstart i 2009.

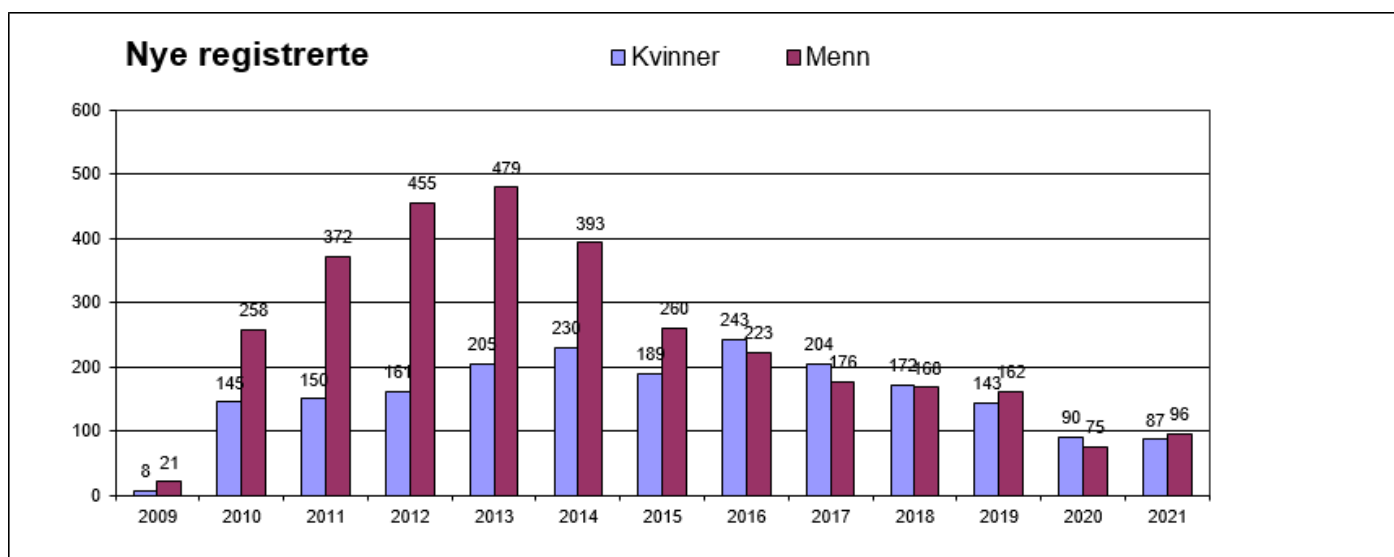

Kjønn og alder

Aldersfordelingen av alle pasienter som har oppsøkt Helsesenteret siden start viser at majoriteten av pasientene er mellom 18 og 44 år. Kun 3% av disse var barn, de fleste i barneskolealder. 25% av de som oppsøkte Helsesenteret for første gang var mellom 45 og 91 år.

Av de 183 som oppsøkte Helsesenteret for første gang var det 87 (48%) kvinner og 96 (52%) menn. De siste årene har det vært en økende andel kvinner, og dette har også bidratt til mer fokus på kvinnehelse og prosjektmidler til langtidsvirkende prevensjon via stiftelsen Dam.

Nasjonalitet

Pasienter fra 51 ulike land oppsøkte Helsesenteret i 2021. De ti landene det kom flest pasienter fra var Romania, Vietnam, Irak, Somalia, Polen, Bangladesh, Eritrea, Etiopia, Iran og Pakistan. Siden oppstart har pasienter fra 131 ulike land vært innom Helsesenteret. Registreringen er basert på pasientens informasjon, og dette inkluderer land som ikke er internasjonalt anerkjent, for eksempel Kurdistan. Nasjonalitet sier ikke noe om hvor pasientene har oppholdt seg deler eller hele livet. For eksempel har vi personer som er født i flyktningeleirer og/eller er statsløse.

Konsultasjoner og helsebehov

Konsultasjoner

Helsesenteret utførte 2540 konsultasjoner i 2021, hvor majoriteten var somatiske. De somatiske konsultasjonene er gjennomført av lege, sykepleier, jordmor, optiker eller fysioterapeut. Det ble utført 430 konsultasjoner av psykisk helsepersonell (psykiater, psykolog, psykiatrisk sykepleier), som er det høyeste antallet konsultasjoner siden 2013. Konsultasjoner innen tannhelse ble utført av tannlege.

Sosialkonsultasjonene inkluderer konsultasjoner med ansatt sosionom. tillegg kommer uformelle møter i venterommet, henvendelser utenfor åpningstid og telefon med ansatte.

Registrerte konsultasjoner	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	Total
Psykisk	300	245	352	457	426	383	372	364	356	419	323	430	4427
Somatisk	900	1905	2324	2520	2767	2402	2525	2361	2318	2057	1703	1597	25379
Tannhelse						279	283	276	223	200	224	283	1768
Sosial							326	229	282	308	175	230	1550
Kontr.sum	1200	2150	2676	2977	3193	3064	3506	3230	3179	2984	2425	2540	33124

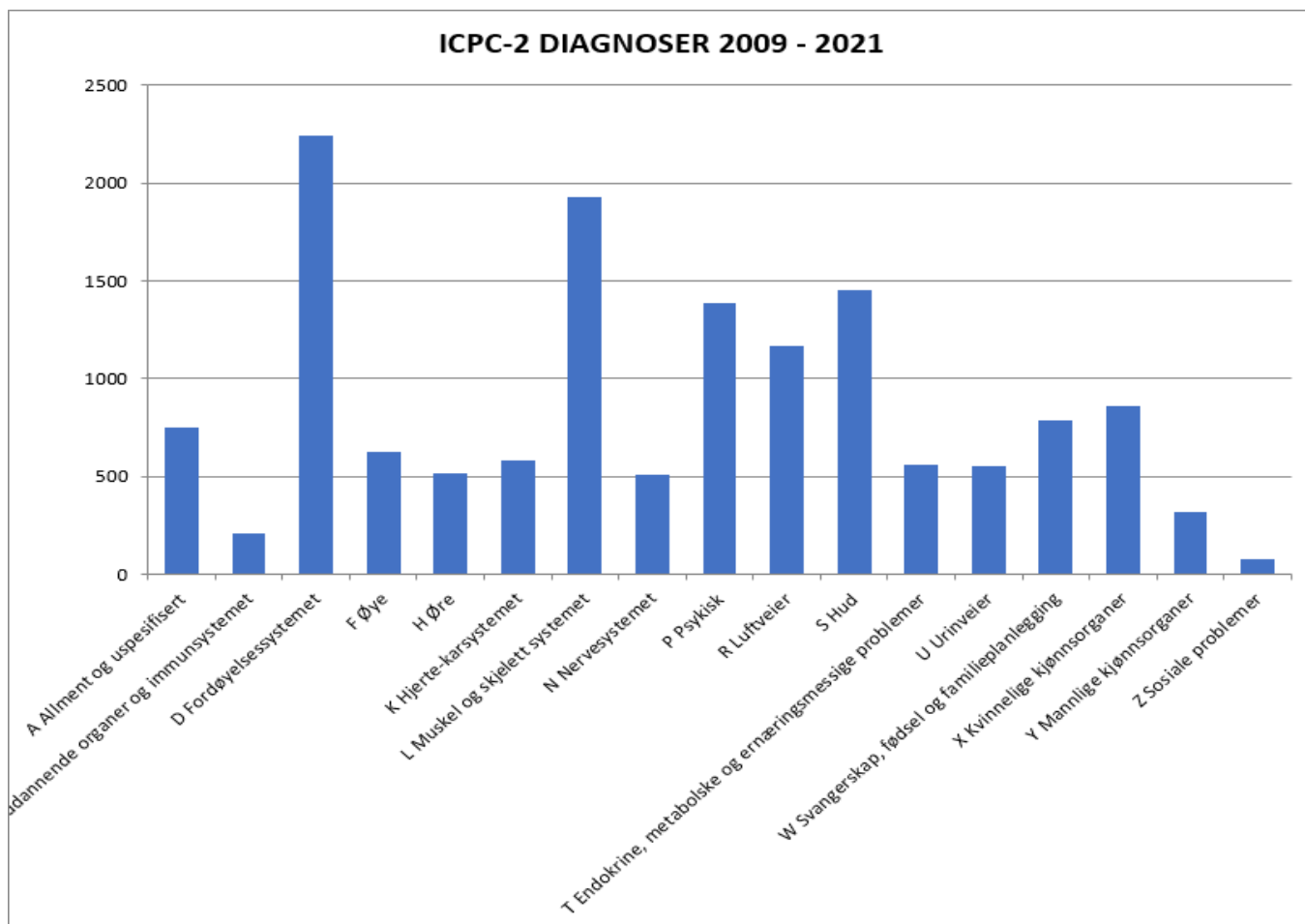
Henvisninger

Helsesenterets frivillige behandler pasientene ut fra medisinsk behov, og henviser til andre frivillige internt på Helsesenteret i tillegg til henvisninger til sykehus. Det ble sendt 209 henvisninger til spesialisthelsetjenesten, 20 færre enn i 2020. 110 av henvisningene var til spesialist, 98 til radiologiske undersøkelser og 1 til DPS. I 50% av tilfellene resulterte henvisningen i at pasienten møtte til avtale på sykehuset. I 25% av tilfellene møtte ikke pasienten til time, og det kan være flere årsaker til det. Mangel på norsk id-nummer gjør at pasientene ikke kan få timebrev tilsendt fra sykehuset elektronisk, og mange har ingen adresse brev kan sendes til pr post. Derfor mottar Helsesenteret alle timebrev, som vi viderefremidler til pasienten. Det kan være vanskelig for pasientene å møte opp til planlagt tid, mange bor langt unna sykehuset eller er avhengige av noen som kan kjøre dem til sykehuset. Pasientene lever ustabile liv, og bytter telefonnummer ofte, returnerer til hjemlandet eller drar til et annet land. 5% av henvisningene ble avvist, og det er lavere enn i 2020 hvor 11% ble avvist.

Barn med medfødt hjertefeil

En mor oppsøkte helsesenteret med sitt barn i småskolealder. Barnet hadde en medfødt hjertefeil og trengte oppfølging av hjertespesialist. De var forsøkt henvist til lokalsykehus, men hadde fått avslag grunnet oppholds status. Barnet er på nytt henvist til lokalsykehus med informasjon om barnets rettigheter og medisinske behov. Mange uker etter henvisningen er sendt har vi fortsatt ikke fått svar.

Helsebehov

Lege og psykolog registrerer det ICPC-2 diagnose i journalsystemet etter hver konsultasjon. En pasient kan ha flere diagnoser, men hver diagnose registreres kun en gang pr pasient. I diagnosegruppen fordøyelsessystemet ligger også diagnoser relatert til munnehelse. Mange av pasientene våre oppsøker Helsesenteret for tannhelseproblemer, og kommer først til en lege som registrerer diagnosen før de blir henvist videre internt til tannlege. Muskel og skjelett diagnoser er den nest mest registrerte

diagnosegruppen. Mange av pasientene kommer med uspesifikke plager i muskel-skjelettsystemet, og det sees i sammenheng med vanskelige livssituasjoner og psykisk helse. I diagnosegruppen psykisk helse er de vanligste diagnosene angst, depresjon og søvnforstyrrelser.

Kvinnehelse

I første møtet med Helsesenteret kartlegges pasientenes behov for et tilbud innen kvinnehelse. Her er fokus på ulike behov i et livsløpsperspektiv. Det har kommet tydelig frem at det er et stort behov, og Helsesenteret har derfor opprettet et drop-in tilbud hos jordmor onsdager på kveldstid. Dette er i tillegg til avtalte timer på samme tidspunkt. Det har blitt gått oppsøkende virksomhet for å nå ut til flere, og det har vært positiv økning av antall pasienter i ettertid. Det ble arrangert kvinnekafe med tema kvinnehelse. Helsesenteret flere gravide i 2021 som vi henviste videre til helsestasjon og søkte fødeplass til. Noen av kvinnene kommer sent i svangerskapet og er i behov av rask henvisning videre. Noen kvinner har ønsket å åpne seg etter en omskjæring, og Helsesenteret har satt de i kontakt med helsevesenet. Vi ønsker å ha fokus på forebygging, og vi tilbyr celleprøver og opplæring i selvundersøkelse av bryster. Det har blitt utført over 20 celleprøver, og en liten andel av disse har blitt henvist videre for oppfølging etter unormal celleprøve. Styrket tilbud innen kvinnehelse har vært mulig grunnet prosjekt om prevensjonsveiledning med midler fra stiftelsen Dam. Se utfyllende informasjon i avsnitt om prosjekter.

Psykisk helse

Vi har et godt tilbud innen psykisk helse, med opptil 32 timer pr uke. Om behandlerne har ledige timer kan de ta imot pasienter på drop-in, for akutt psykisk helsehjelp. Av pasientene som har vært til psykisk helse har de fleste normalreaksjoner på en svært vanskelig livssituasjon, med angst og depresjon. En pasient ble henvist videre til DPS for behandling, ingen pasient ble henvist akutt. Vi ønsker å møte forskjellige psykososiale behov og utfordringer pasienter kommer med gjennom tiltak på individuelt-, familie- og gruppenivå. Ved behov samarbeider vi med familiekontor, hjemmetjenesten, hjemmesykepleie og Frelsesarmeen. Grunnet pandemien har det ikke blitt gjennomført gruppebehandling i 2021.

Tannhelse

Tannproblemer er utbredt blant pasientene, og opp til 10% av de daglige henvendelsene gjelder behov for tannlege. Pasientenes dårlige tannstatus skyldes blant annet mangelfull tilgang til tannhelsehjelp, fattigdom, dårlig kosthold, og skader etter tortur eller annen vold. Tannlegeutstyret på Helsesenteret mangler røntgen, og pasientene har derfor blitt henvist til andre tannklinikker vi har hatt samarbeid med for å få tatt røntgen. Videre behandling har blitt utført på Helsesenteret. Totalt har 283 pasienter fått behandling i klinikken i 2021. Noen av de frivillige tannlegene har også tatt imot pasienter i sin private praksis for mer komplisert behandling, til en symbolsk pris. Vi har frem til november 2021 hatt et samarbeid med den kommunale tannlegevakten på Tøyen, og pasienter som trengte akutt tannbehandling ble sendt dit. 2-3 pasienter pr mnd fikk behandling der.

Mann med tanninfeksjon

En mann oppsøkte Helsesenteret, han hadde hørt om oss via en venn. Han hadde hatt smerter i munnen en stund, men hadde ikke penger til å betale for behandling. Han kunne hverken spise eller sove grunnet smertene. Han hadde flere råtne tenner med infeksjon, og var i behov av akutt behandling. Han ble sendt videre til samarbeidende tannklinik for å behandle infeksjon og trekke tenner.

3. PROSJEKTER I 2021

Helsesenteret har i 2021 hatt tre prosjekter, hvor målet er å undersøke videre og tilby behandling innen områder vi ser er utfordrende. Prosjektene er: forebygging av HIV, prevensjonsveiledning og Tannlege på hjul.

HIV-prosjekt

Gjennom prosjektmidler fra Helsedirektoratet er HIV-prosjektet en integrert del av vårt tilbud. HIV prosjektet er et samarbeid mellom sju virksomheter i fire stiftelser i Kirkens Bymisjon nasjonalt og har fokus på forebygging. Vi tilbyr hurtigtester og serumtester av HIV. I 2021 ble det tatt 28 hurtigtester på HIV/Syfilis, og 31 prøver på HIV i serum. Det var ingen positive HIV tester. Informasjon om HIV og andre seksuelt overførbare sykdommer er lett tilgjengelig på venterommet, og frivillig helsepersonell tilbyr test for HIV, Hepatitt B/C og tuberkulose til alle nye pasienter. I 2021 delte vi ut rundt 8000 kondomer, disse er lett tilgjengelig for pasientene på toalettet. Siden 2009 har Helsesenteret hatt kontakt med 28 HIV-positive, og behandling er gratis og tilgjengelig på infeksjonsmedisinsk avdeling.

Prevensjons veiledning

Grunnet gjenstående prosjektmidler ble dette prosjektet forlenget til å vare fire år, ut 2021. Ved oppstart av prosjektet så vi raskt at det ble viktig å fokusere på et større spekter av kvinnehelse da de fleste papirløse kvinner har veldig lite kunnskap om egen kropp. Vi startet også med informasjon og tilbud om testing av seksuelt overførbare infeksjoner (SOI) og celleprøve til alle som kom til prevensjonsveiledning. Vi erfarer at mange aldri har tatt celleprøve. Vi har også gitt svangerskapskontroll, og fulgt opp gravide kvinner som har oppsøkt prevensjonstilbudet. Her fokuserer vi også på at de kan komme tilbake til oss for prevensjon etter de har født. Helsehjelpen ytes av frivillige jordmødre, og prosjektleder har startet med drop-in tilbud til på onsdager for å gjøre prevensjonsveiledningen mer tilgjengelig.

Tannlege på hjul

Et stort, udekket behov innen tannhelse førte til at det ble søkt om prosjektmidler til stiftelsen Dam, i samarbeid med 24/7, et rustiltak i SKBO. Tannlege på hjul startet opp i oktober 2020, og skal tilby tannhelsetjenester til brukerne av de to tiltakene i en mobil tannklinikk. Behandlingen skal foregå i nærheten av der pasientene befinner seg. Grunnet pandemi har det blitt forsinkelser i leveringen av bilen, og tilbudet startet derfor ikke i 2021 slik som opprinnelig planlagt. Helsehjelpen og kjøringen av bilen skal utføres av frivillige, og prosjektleder er med for å koordinere innsatsen og sørge for kontinuitet.

4. HELSEBEHOV; BEKYMRINGER

Personer uten lovlig opphold i Norge har begrensede tilgang til helsetjenester, og tilnærmet ingen tilgang til primærhelsetjenester. Dette er sårbare personer som lever vanskelige liv, og ikke har kunnskap om sine pasientrettigheter. Ved å tilby helsetjenester til denne gruppen mennesker har vi på Helsesenteret også et ansvar for å sette søkelyset på bekymringer vi ser i helsebehovet til pasientene.

Livsnødvendig behandling

Hva som ligger i begrepet livsnødvendig behandling er ikke tydelig definert, og vi opplever at det praktiseres ulikt hos ulike behandlere og ulike sykehus. Er opptrening etter slag å anse som livsnødvendig behandling? Ja mener vi, spesialisthelsetjenesten mener noe annet. Hva med vurdering hos spesialist ved epilepsi? Vi mener det er livsnødvendig behandling, og det er sykehuset enige i. Ultralydundersøkelse av hjertet etter hjerteinfarkt og hjertesvikt, er det livsnødvendig? Ja mener vi, sykehusene mener både ja og nei. Eksempelene i avsnittet viser frem noen av sakene vi har hatt på Helsesenteret det siste året. Helsepersonell på sykehusene blir satt i en vanskelig posisjon, når de må vurdere pasientens rettigheter ut fra oppholdsstatus.

Oppfølging og kontinuitet

Den store andelen av muskel-skjelett smerter og psykisk uhelse vitner om at disse menneskene er ekstra sårbare og i behov av kontinuitet og oppfølging. Fastlege, kontinuitet i behandlingen og den samme, legen som behandler på en forutsigbar måte ville vært et stort fremskritt for denne pasientgruppen. Her ønsker vi å bidra, og være en slags fastlege for de som ikke har rettigheter. Helsehjelpen på Helsesenteret ytes av frivillige, og det betyr at en pasient ofte møter en annen lege når de kommer tilbake, enn det de møtte første gang de var hos oss. Kontinuitet i hvem som er behandleren kunne bidratt til bedre livskvalitet for mange av pasientene, da det de trenger er en som kjenner dem og kan romme bekymringer og vondter. De ender med å bli en slags kasteball i systemet, både i spesialisthelsetjenesten og på Helsesenteret.

Forebygging

Det er en gitt sannhet at forebygging gir bedre livskvalitet for pasienten og er samfunnsøkonomisk lønnsomt sammenlignet med behandling av følgetilstand. Dette gjelder for alle, også de som ikke har lovlig opphold. Vi har mange eksempler på pasienter som har fått akuttbehandling til mange hundre tusen, fordi de ikke har hatt tilgang til billige, forebyggende medikamenter. For eksempel den unge pasienten med høyt blodtrykk som ikke fikk god nok behandling og endte med å få slag, uten rett til opptrening. Vi tenker at slik ønsker vi ikke å ha det i helsevesenet i Norge.

Medikamenter

Mennesker uten lovlig opphold i landet har ikke tilgang på livsnødvendige medikamenter. Etter akuttbehandling på sykehuset for hjerteinfarkt er det anbefalt at pasienten bør ta nye, svindyre medikamenter for det beste resultatet. Disse pasientene er ikke medlem i folketrygden, og har derfor ikke rett til å få medikamenter på blå resept. Det er en runddans, uten rett på billige forebyggende medikamenter blir pasientene i behov av dyr akuttbehandling og dyre medikamenter i etterkant. Dette setter helsepersonell i etiske dilemma, og tar lite hensyn til pasientens livskvalitet.

5. SAMARBEID, KOMMUNIKASJON OG SYNLIGGJØRING

Samarbeid

Helsesenter for papirløse eies og driftes av Oslo Røde Kors (ORK) og Stiftelsen Kirkens Bymisjon Oslo (SKBO), i samarbeid. Det jobbes systematisk med påvirkningsarbeid, hvor jurister og politiske rådgivere har jevnlig møter for å forsøke å bedre tilgangen til helse for papirløse migranter. Vi har også god kontakt med andre virksomheter i begge organisasjoner.

I ORK er daglig leder medlem av faggruppe migrasjon, som har samarbeid med store og små andre frivillige organisasjoner i Oslo. Her løftes problemstillinger som er relevant for papirløse, og det er et forum for informasjonsutveksling og nettverksbygging for å kunne vite mer om hvilke tilbud pasientgruppen kan delta i. I tillegg er mange av pasientene våre brukere på ulike tiltak, for eksempel Stella Kvinnekafe, Marte nettverkssenter, akuttovernattingen og turgrupper.

I SKBO samarbeider vi med andre virksomheter, for eksempel Nadheim som er et tiltak for mennesker som har erfaring fra salg/bytte av seksuelle tjenester eller er utsatt for menneskehandel og Aksept som er åpent hus for alle som er berørt av HIV. Vi er samlokalisert med Bymisjonscenteret, som har kro, kirke, vaskeri, tilbud til fattige tilreisende og V4 hvor pasientene kan bo i korte perioder. Alle samarbeidspartnere har tilbud som komplimenterer Helsesenteret, og dekker andre basalbehov utover helse.

Helsesenter for papirløse i Bergen er en viktig samarbeidspartner, hvor daglig leder har ukentlig kontakt. Påvirkningsarbeid og erfaringsutveksling er viktige områder for samarbeid, og vi lærer av hverandre.

Helsesenteret er en del av det europeiske nettverket for udokumenterte migranter, PICUM. Her bygges nettverk og deles erfaringer fra andre land i Europa. Det er flere digitale samlinger i løpet av året, og en fysisk samling. Alle deltagere deltar regelmessig med innlegg og presentasjoner for de andre medlemmene. Her løftes ulike problemstillinger, og det problematiseres ulike praksiser og lovendringer. PICUM gjør Helsesenteret i stand til å holde seg oppdatert på hva som skjer innen feltet andre steder i Europa.

Helsesenteret er en del av det skandinaviske samarbeidet for papirløse migranter. Det gjennomføres møter en gang pr mnd. Det gjennomføres også fysiske møter en gang pr år for erfaringsutveksling.

Samarbeidet med Oslo kommune har vært økt i løpet av pandemien, og Helsesenteret ønsker å fortsette med dette. I 2022 sitter vi i dialogmøter med kommunen, for en jevnlig oppdatering om situasjonen med flyktinger fra Ukraina. Helsesenteret har mye kompetanse, hos ansatte og frivillige, og vi ønsker å være en samarbeidspartner og ressurs som kan bistå kommunen i forskjellige fora.

Diakonhjemmet sykehus tar imot pasienter henvist fra Helsesenteret, og dette samarbeidet er viktig for pasientgruppen. Her får de undersøkelser og vurdering i spesialisthelsetjenesten innen radiologi, indremedisin, kirurgi og revmatologi.

Helsesenteret samarbeider med Refugees Welcome om levering av klær, som er spesielt viktig for våre pasienter om vinteren. Mennesker i Limbo er brukerorganisasjonen for papirløse, og de er en viktig samarbeidspartner for erfaringsutveksling. Migrasjonssenteret til Frelsesarmeen er en viktig samarbeidspartner, da de tilbyr dusjfasiliteter, mat, hvilerom og veiledning for våre pasienter. Helsesenteret har også samarbeid med flere apotek om utlevering av resepter hvor fakturaen sendes til oss.

Rettighetsarbeid

Helsesenteret mener at papirløse migranter bør få bedre tilgang til helsetjenester, og vi jobber strategisk med påvirkningsarbeid for å ansvarlig gjøre myndighetene. Politiske rådgivere, kommunikasjon og jurister i begge eierorganisasjoner er med i dette arbeidet. Medieutspill og politisk påvirkningsarbeid planlegges i

samarbeid med Helsesenteret i Bergen. I 2021 deltok vi på høring om helserettigheter til papirløse i Stortinget, og hadde flere politiske partier på besøk, både fra nasjonalpartiene og fra lokale partier.

Helsesenteret har hatt besøk av medlemmer av Helse og omsorgskomiteen, ungdomspartiene AUF og Senterungdommen og byråd og Velferdsetaten.

Vi har arbeidet med enkeltsaker for at pasienter skal få hjelp når har fått avslag på behandling i det offentlige helsevesenet, så vel som på et overordnet og prinsipielt nivå i møter med politikere.

Det har blitt sendt klager til sykehus, og til statsforvalteren om manglende behandling. Ved årsslutt var saken om en mann som døde grunnet at han ikke fikk en livsnødvendig operasjon fortsatt til behandling hos Statsforvalteren. Klagen ble sendt i 2020 og er fortsatt ikke ferdig behandlet.

Synliggjøring og kommunikasjon

Helsesenteret og papirløse migranternes situasjon og særlig fokus på helse har vært synlig i media i 2021. Helsesenterets ansatte og frivillige har blitt omtalt i over 25 saker.

- Dagspressen; Vårt Land, Klassekampen, Dagbladet, Utrop, Dagsavisen, Vårt Oslo, Aftenposten.
- Tidsskrifter/magasiner; =Oslo, Tidsskrift for jordmødre, Dagens Medisin, Tannlegetidene, Utposten, Sykepleien, Tidsskriftet for den norske legeforening.
- Tv/radio/nett; NRK, podcast Folkefeber, Utrop.
- Sosial media: facebook.

Helsesenterets ansatte og frivillige har i 2021 holdt foredrag/innlegg eller undervist, blant annet for/hos:

- Medisinstudenter 8.semester under samfunnsmedisin og migrasjon x 4.
- Sykepleiestudenter om «Migrant Health» under emnet «Public Health» ved VID.
- Sykepleiestudenter ved Universitetet i Sørøst-Norge, under emnet «Global Health».
- Internasjonalt sosialt arbeid på VID.
- Høringsinnspill, FN ØSK komite i Genève.
- European Commission against Racism and Intolerance (ECRI).
- Frokostmøte med Amnesty – Bryter Norge menneskerettighetene i behandlingen av papirløse?
- FHI – Erfaringskonferansen.

Forskning og studenter

Praksis for sykepleierstudenter fra VID vitenskapelige høyskole ble avlyst grunnet pandemien. Medisinstudenter fra Universitetet i Oslo fikk en digital omvisning på Helsesenteret, istedenfor tilstedeværende undervisning. Både våren og høsten hadde Helsesenteret en student fra profesjonsstudiet i psykologi, UIO i 11 ukers praksis, og en person med helsefaglig bakgrunn i språkpraksis i samarbeid med NAV og voksenopplæringen.

Helsesenteret har i 2021 bidratt til følgende forskning:

- Phd: gravide kvinners bruk av svangerskapsoppfølging og det nyfødte barnets helse.
- Masteroppgave om betaling i spesialisthelsetjenesten, som barriere for å motta helsehjelp.
- Masteroppgave om forebygging av selvmord via applikasjon på telefon.
- Bacheloroppgave om eldre papirløses tilgang til helsehjelp i Norge.

6. ERFARINGER OG VEIEN VIDERE

Covid-19 og samarbeid

Gjennom hele pandemien har vi hatt et tett samarbeid med Oslo kommune om smittevern, testing og vaksinerings. I jevnlige møter flere ganger i måneden opplever vi at kommunen på en god måte har tilrettelagt for smittevern og vaksinerings. Dette vil vi fortsette med så lenge pandemien krever det, og vi vil stå på for at rettighetene i smittevernloven blir utløst.

Barns rettigheter

Siden 2009 har 5400 pasienter besøkt Helsesenteret, hvorav 161 barn. Det er få barn sammenlignet med antall voksne. Vi skal derfor i gang med et prosjekt om rettighetene til barn som ikke har lovlig opphold i Norge, for å kartlegge hva de har tilgang til, og hvor det er mangler. Hva er de juridiske rettighetene, og hvordan utøves dette i praksis? Det gjelder også rettigheter utover helse, for eksempel skolegang og sosiale tjenester. Prosjektet har blitt utsatt til 2022, og har estimert sluttdato i desember.

Tannlege på Hjul

Bilen er forventet på veien på sensommeren, og endelig kan tannbehandlingen starte. Det har dessverre blitt mange forsinkelser i levering av bilen grunnet pandemien, og prosjektleder og frivillige er nå ivrige etter å komme i gang. Vi ser frem til å se hvordan dette vil påvirke tannhelsen til pasientene på Helsesenteret.

Fremme rettigheter

Vi vil fortsette å jobbe for at papirløse skal få flere rettigheter i det ordinære helsevesenet. Vi skal fortsette å invitere politikere og kommunale ansatte til helsesenteret for å fortelle om hva vi holder på med. Der vi møter motstand i spesialisthelsetjenesten skal vi be oss selv på besøk, og fortelle om pasientene, rettighetene å hva vi driver med på Helsesenteret. Vi ønsker å være et ressurscenter for helse til personer uten lovlig opphold i landet, da frivillige og ansatte hos oss er veldig gode på det. Vi kommer til å jobbe for dette, helt til det ikke er bruk for oss lenger, og pasientene har fått et godt tilbud i det ordinære helsevesenet.

Rom for alle

Helsesenteret for papirløse migranter | Telefon 48 89 05 60 | kirkensbymisjon.no/helsesenteret